

حقوق متهم و محکوم علیه

از منظر قوانین جمهوری اسلامی ایران

مؤلف:

میر جمال موی

موسسه انتشاراتی آفتاب گیتی

حقوق متهم و محکوم علیه از منظر قوانین جمهوری اسلامی ایران

سرشناسه	موسوی، میرجمال، ۱۳۴۰ -
عنوان و نام پیاویر	حقوق متهم و محکوم علیه از منظر قوانین جمهوری اسلامی ایران/نویسنده میرجمال موسوی.
مشخصات نشر	تهران: آفتاب گیتی، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری	۱۳۵ ص
شابک	978-622-615300-7
وضعیت فهرست نویسی	
موضوع	اتهام - ایران
موضوع	IranInfrictions
موضوع	دفاع (ابین دادرسی جزایی) -- ایران
موضوع	Defense (Criminal procedure) -- Iran
رده بندی کنگره	۱۹۷۴۴۲KMH ۱۹۷۴
رده بندی دیویی	۵۵.۷۲/۳۴۵
شماره کتابشناسی ملی	۵۱۸۷۷۹۷

موسسه انتشاراتی آفتاب گیتی

عنوان: حقوق متهم و محکوم علیه از منظر قوانین جمهوری اسلامی ایران

نویسنده: میرجمال موسوی

صفحه آرایی و تنظیم: موسسه انتشاراتی آفتاب گیتی

ویرایش: شورای بررسی موسسه انتشاراتی آفتاب گیتی

نشر و پخش: انتشارات آفتاب گیتی

نوبت چاپ: اول، ۱۳۹۷

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

چاپ: پاسارگاد

قیمت: ۱۷۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۱۵۵-۰۰-۷

فهرست مطالب

۱۱	پیشگفتار
۱۳	مقدمه
۱۶	فصل اول :
۱۶	حقوق متهم قبل از کشف جرم
۱۶	مبحث اول :
	گفتار اول : حق بهره مندی از اخلاق حسنه و قسط و عدل اسلامی توسط متهمان غیر
۱۶	مسلمان
۱۷	گفتار دوم : حق بهره برداری از حقوق مساوی
۱۸	گفتار سوم: حق بهره مندی از حمایت قانون مساوی
۱۹	گفتار چهارم: حق مصونیت جان، حقوق و مسکن و شغل از تعرض
۲۰	گفتار پنجم : حق مصونیت از تعرض و مواخذه به صرف داشتن عقیده
۲۲	گفتار ششم: حق مصونیت از هرگونه تجسس غیر قانونی
۲۳	گفتار هفتم: حق عدم دستگیری غیر قانونی

حقوق متهم و محکوم علیه از منظر قوانین جمهوری اسلامی ایران

- گفتار هشتم: حق عدم امکان تبعید غیر قانونی ۲۵
- گفتار نهم: حق دادخواهی ۲۵
- گفتار دهم: حق انتخاب وکیل ۲۶
- گفتار یازدهم: حق عدم اجرای هرگونه مجازات مگر به حکم قانون و به وسیله دادگاه صالح ۲۷
- گفتار دوازدهم: حق بهره مندی از اصل برائت ۲۸
- گفتار سیزدهم: حق بهره مندی از عدم شکنجه ۲۸
- گفتار چهاردهم: حق بهره مندی از شان و کرامت انسانی ۲۹
- گفتار یازدهم: حق بهره مندی از محاکمه علنی ۳۰
- گفتار شانزدهم: حق بهره مندی از دادرسی قانونی ۳۲
- گفتار هفدهم: حق بهره مندی از محاکمه در حضور هیات منصفه ۳۳
- مبحث دوم: دیگر حقوق دفاعی متهم وفق فنان این دادرسی کیفری ۳۴
- گفتار اول: حق ممنوعیت تعقیب و تحقیق از متهم جزیم منافی عفت ۳۵
- گفتار دوم: حق آگاهی متهم از حقوق اولیه و اساسی ۳۷
- گفتار سوم: حق عدم جلب و یا احضار متهم بدون وجود دلیل کافی ۳۸
- گفتار چهارم: حق آگاهی متهم از اتهام انتسابی ۳۹
- گفتار پنجم: حق مشاهده اوراق هویت ضابطین و اصل دستور مقام قضایی توسط متهم ۴۰
- گفتار ششم: حق حضور متهم در بازرسی از محل سکونت و منزل وی ۴۱
- گفتار هفتم: حق امضاء صورتجلسه بازرسی منزل توسط متهم ۴۱
- گفتار هشتم: حق سکونت ۴۲
- گفتار نهم: حق آگاه نمودن افراد خانواده یا آشنایان توسط متهم بازداشت شده ۴۵
- گفتار دهم: حق داشتن وکیل ۴۷
- گفتار یازدهم: حق معاینه متهم توسط پزشک و درج گواهی پزشک در پرونده ۵۰
- گفتار دوازدهم: حق اعلام مراتب بازداشت متهم در خارج از وقت اداری به دادستان یا قاضی کشیک ۵۰
- گفتار سیزدهم: حق مشاهده بازجو و مامور توسط متهم ۵۲
- گفتار چهاردهم: حق انجام بازجویی از زنان و افراد نابالغ توسط ضابطان آموزش دیده زن ۵۳

حقوق متهم و محکوم علیه از منظر قوانین جمهوری اسلامی ایران

- گفتار پانزدهم : حق نوشتن پاسخ سوالات توسط متهم ۵۵
- گفتار شانزدهم : حق متهم از اطلاع پاسخ و قرائت آن ۵۶
- گفتار هفدهم : حق بهره مندی متهم از کلیه حقوق شهروندی ۵۶
- بخش دوم : ۵۷
- حقوق متهم در مرحله تعقیب و تحقیق ۵۷
- مقدمه ۵۷
- مهمترین حقوق متهم در مراحل تحقیق و تعقیب ۵۸
- گفتار اوایل : حق عدم تعقیب متهم در جرایم قابل گذشت در صورت عدم وجود شاکی خصوصی ۵۹
- گفتار دوم : حق اجتناب تحقیق توسط بازپرس بی طرف ۶۰
- گفتار سوم : حره همراه داشتن یک وکیل در مرحله تحقیقات مقدماتی ۶۰
- گفتار چهارم : حق عدم اذیت اسرار و مضامین و محتوی غیر مرتبط ۶۱
- گفتار پنجم : حق ممنوعیت انتشار تصویر و سایر مشخصات متهم ۶۱
- گفتار ششم : حق استفاده از مترجم ۶۲
- گفتار هفتم : حق درخواست تحصیل رضای شاکی ظرف ۲ ماه در جرایم تعزیری درجه ۶ و ۷ و ۸ قابل تعلیق ۶۲
- گفتار هشتم : حق درخواست صدور قرار اناطه کفیل ۶۳
- گفتار نهم : حق استفاده از قرار بایگانی پرونده ۶۳
- گفتار دهم : استفاده از حق تعلیق تعقیب ۶۴
- گفتار یازدهم : حق اطلاع فوری متهم از قرار تامین صادره ۶۴
- گفتار دوازدهم : حق دسترسی متهم به افرادی که وی برای یافتن ثبوت و وثیقه گذار معرفی می کند ۶۵
- گفتار سیزدهم : حق ابداع وثیقه به عوض معرفی کفیل ۶۵
- گفتار چهاردهم : حق دسترسی متهم به افرادی که وی برای یافتن کفیل و وثیقه گذار معرفی می کند ۶۵
- گفتار پانزدهم : حق ابداع وثیقه به عوض معرفی کفیل ۶۶
- گفتار شانزدهم : حق اعتراض متهم به اخذ وجه الكفاله یا ضبط وثیقه ۶۶
- گفتار هفدهم : حق درخواست تخفیف قرار تامین ۶۷

حقوق متهم و محکوم علیه از منظر قوانین جمهوری اسلامی ایران

- گفتار هجدهم : حق اعتراض به قرارهای بازداشت موقت ، ابقا و تشدید تامین و قرار تامین خواسته ۶۸
- گفتار نوزدهم : حق متوقف شدن تعقیب و دادرسی در صورت ابتلا به جنون ۶۸
- بخش سوم : ۶۹
- حقوق متهم در مرحله دادرسی ۶۹
- مقدمه ۶۹
- گفتار اول : حق ممنوعیت محاکمه مجدد ۷۰
- گفتار دوم : حق انجام دادرسی قانونی ۷۱
- گفتار سوم : حق درخواست برگزاری جلسه دادرسی علنی ۷۳
- گفتار چهارم : حق استماع دادرسی بی طرفانه ۷۴
- گفتار پنجم : حق تسریع در دادرسی ۷۴
- گفتار ششم : حق داشتن وکیل ۷۶
- گفتار هفتم : حق درخواست مهلت برای تعیین وکیل و تدارک دفاع ۷۸
- گفتار هشتم : حق عدم اقرار در جرایم منافی عفت در صورت عدم وجود شاکی ۷۸
- گفتار نهم : حق مطالعه پرونده توسط متهم یا وکیل وی و تهیه تصویر از اوراق مورد نیاز ۷۹
- گفتار دهم : حق اعتراض متهم به قرار عدم دسترسی به پرونده ۷۹
- گفتار یازدهم : حق استفاده از مترجم ۷۹
- گفتار دوازدهم : حق استفاده از کارشناس ۸۰
- گفتار سیزدهم : حق درخواست احضار شاهد و مطلع توسط متهم ۸۰
- گفتار چهاردهم : حق درج شاهد توسط متهم ۸۱
- گفتار پانزدهم : حق پرسش از شهود شاکی ۸۱
- گفتار شانزدهم : حق استفاده از سوگند ۸۲
- گفتار هفدهم : حق اقامه قسامه توسط متهم در صورت مطالبه صاحب حق قصاص ۸۲
- گفتار هجدهم : حق انکار بعد از اقرار در جرایم مستوجب رجم یا حد قتل ۸۳
- گفتار نوزدهم : حق رسیدگی به اتهام متهمان جرایم سیاسی و مطبوعاتی با حضور هیات منصفه ۸۳
- گفتار بیستم : حق رسیدگی به اتهام متهمان زیر ۱۸ سال در دادگاه اطفال و نوجوانان ۸۵

حقوق متهم و محکوم علیه از منظر قوانین جمهوری اسلامی ایران

- گفتار بیست و یکم : حق درخواست رفع اثر از قرار تامین خواسته ۸۶
- گفتار بیست و دوم : حق بهره برداری از عدم اعمال مقررات مربوط به تکرار جرم در جرایم سیاسی ، مطبوعاتی و اطفال ۸۶
- گفتار بیست و سوم : حق ارائه آخرین دفاع ۸۷
- گفتار بیست و چهارم : حق استفاده از متهم از توبه ۹۰
- گفتار بیست و پنجم : حق استفاده متهم از اعمال قاعده درأ ۹۰
- گفتار بیست و ششم : حق اسقاط تجدید نظر یا فرجامخواهی ۹۲
- گفتار بیست و هفتم : حق درخواست تجدید نظر یا فرجامخواهی ۹۲
- گفتار بیست و هشتم : حق تجدید نظر خواهی یا فرجامخواهی محکوم علیه بدون پرداخت هزینه دادوسی و رعایت شرفیات ۹۲
- گفتار بیست و نهم : حق درخواست انتشار حکم برائت از دادگاه صادرکننده حکم نخستین قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۹۲/۱۲/۴ ..... ۹۳
- بخش چهارم : ۹۴
- حقوق محکوم علیه در مرحله اجرای حکم کیفری ۹۴
- مقدمه ۹۴
- گفتار اول : حق درخواست اعاده دادرسی کیفری ۹۵
- گفتار دوم : حق استفاده محکوم علیه از قانون لا ین حق ۹۶
- گفتار سوم : حق ناشی از اعتبار امر مختوم ۹۷
- گفتار چهارم : حق استفاده از مرور زمان اجرای حکم ۹۸
- گفتار پنجم : حق احتساب ایام بازداشت قبلی ۱۰۰
- گفتار هفتم : حق تعویق اجرای مجازات تا زمان افاقه در خصوص محکوم علیه مجنون ۱۰۱
- گفتار هشتم : حق تقاضای تقسیط جزای نقدی توسط محکوم علیه قبل از قطعیت حکم ۱۰۲
- گفتار نهم : حق درخواست عفو توسط محکوم به سلب حیات ۱۰۲
- گفتار دهم : حق درخواست کاهش مدت تعلیق ۱۰۲
- گفتار یازدهم : حق استفاده از مجازات جایگزین حبس برای محکومین جرایم عمدی ۱۰۳
- گفتار دوازدهم : حق اعاده حیثیت و زایل گر دیدن آثار تبعی محکومیت و محرومیت از حقوق وفق مقررات قانونی ۱۰۴

حقوق متهم و محکوم علیه از منظر قوانین جمهوری اسلامی ایران

- گفتار سیزدهم : حق دریافت خسارات ایام بازداشت..... ۱۰۴
- گفتار چهاردهم : حق اسقاط قصاص از پدر یا جد پدری قاتل ۱۰۵
- گفتار پانزدهم : حق عدم قصاص مسلمان در صورت قتل غیر مسلمان..... ۱۰۶
- گفتار شانزدهم : حق عدم اجرای قصاص در خصوص محکوم علیه نابالغ..... ۱۰۶
- گفتار هفدهم : حق نگهداری اطفال تا سن ۲ سال در مورد مادران محکوم به حبس یا تبعید..... ۱۰۶
- گفتار هیجدهم : حق مصونیت اموال توقیفی از هرگونه دخالت و تصرف غیر مجاز..... ۱۰۷
- گفتار نوزدهم : حق تحویل لوازم شخصی محکوم به بستگان ۱۰۷
- گفتار بیستم : حق ملاقات صوری خصوصی و محکوم با بستگان ۱۰۸
- گفتار بیستم و یکم : حق معافه در معالجه محکومان بیمار..... ۱۰۸
- گفتار بیست و دوم : حق بهره‌مندی از لوازم توانبخشی..... ۱۰۹
- گفتار بیست و سوم : حق اشتغال و حره آزادی محکوم..... ۱۰۹
- گفتار بیست و چهارم : حق فراگیری مادر از ارائه تحصیلات علمی..... ۱۱۰
- گفتار بیست و پنجم : حق مطالعه در کتابخانه..... ۱۱۰
- گفتار بیست و ششم : حق داشتن کتاب آسمانی و ادعیه برای محکومان یکی از ادیان رسمی..... ۱۱۱
- گفتار بیست و هفتم : حق استفاده از مجله‌ها و روزنامه‌های مجاز در داخل زندان..... ۱۱۱
- گفتار بیست و هشتم : حق اطلاع از اخبار کشور..... ۱۱۱
- گفتار بیست و نهم : حق انجام ورزش صبحگاهی..... ۱۱۲
- گفتار سی ام : حق استفاده از برنامه تنظیمی رادیو و تلویزیون در ساعت فراغت..... ۱۱۲
- گفتار سی و یکم : حق امکان ارسال دونامه در هر هفته..... ۱۱۲
- گفتار سی و دوم : حق بهره‌مندی از یک نوبت مرخصی در صورت ازدواج با فوت یکی از بستگان درجه یک..... ۱۱۳
- گفتار سی و سوم : حق انجام عقد نکاح و طلاق و تنظیم هرگونه سند معامله و قرارداد..... ۱۱۴
- گفتار سی و چهارم : حق تقاضای حضور نماینده مذهبی در زندان جهت راهنمایی و ارشاد زندانی یکی از ادیان رسمی..... ۱۱۴
- گفتار سی و پنجم : حق استفاده از مرخصی با کسب امتیاز مربوطه..... ۱۱۵

پیشگفتار

امروزه یکی از معیارهای رشد و توسعه همه جانبه کشورها در جهان متمدن و اندیشمند شاخص رشد و توسعه قضایی هر کشوری می باشد. این شاخص صرف نظر از بیان کمیت های مختلف قضایی از جمله قد تعالی پرونده های متشکله در مراجع قضایی، تعداد قضات و دادرسان شاغل در سیستم قضایی، جمعیت کل کشور، تعداد واحدهای مراجع قضایی، تعداد وکلای و اعضاء کانونهای وکلای دادگستری، تعداد دانشکده های حقوق و اساتید و دانشجویان مرتبط با آن، مبین عوامل و سازوکارهایی می باشد که بر ارتقاء فرهنگ حقوقی جامعه، تضمین حقوق و آزادی های افراد، بهبود کیفیت دادرسی همه افراد از حق دادرسی قانونی و عادلانه عدم نقض حقوق و آزادی های اولیه و اساسی افراد در هر یک از مراحل دادرسی با تمسک و توسل به تفکیک هر یک از مراحل دادرسی، کیفیت و اعمال نظارت مستمر و دقیق بر عملکرد هر یک از مقامات و مسئولین مرتبط با توجه به آگاهی و شناخت هر یک از افراد از حقوق قانونی خویش و استفاده از دانش و تجربه وکلای انتخابی و تسخیری تاثیرگذار می باشد.

از آنجا که توسعه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی بدون لحاظ توسعه قضایی که در برگیرنده پیش بینی، تصویب و اجرای قوانین همه جانبه پیشرفته و کارآمد که متضمن نه

حقوق متهم و محکوم علیه از منظر قوانین جمهوری اسلامی ایران

تنها حقوق همه آحاد ملت بلکه تضمین کننده حقوق و حافظ امنیتی که ساختارهای توسعه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی نمی باشد، لذا با نگاهی اجمالی رعایت قانون و حفظ حقوق و آزادیهای افراد و در نهایت نیل به توسعه قضایی، مبین ارتباط همه جانبه و تنگاتنگ و مستقیم مقوله رشد و توسعه قضایی با دیگر موارد توسعه در هر جامعه می باشد.

ارتقاء سطح فرهنگ حقوقی هر جامعه طبعاً تاثیرات مثبت خویش را بر همه امورات جامعه قرار داده بنا بر جامعه ای که همه آحاد و افراد آن در مقام شهروند در کلیه حقوق قانونی خویش اطلاع داشته و آگاه باشند، اصولاً زمینه های تجاوز و تعدی و نقض حقوق افراد کاهش یافته و به تبع آن در سایه کاهش جرایم اعم از مدنی و کیفری و عدم ضرورت گسترش روز افزون و روز به ترزید راجع قضایی و دیگر مراجع مرتبط نظیر تشکیلات انتظامی - امنیتی - زندانها، کانونهای اصلاح تربیت، دولت و حکومتها می توانند از محل صرفه جویی انجام شده در بودجه سالانه از بابت عدم گسترش زیر ساختهای تشکیلات قضایی، نسبت به انجام سرمایه گذاری های آرمه در دیگر بخش های اقتصادی فرهنگی، اجتماعی و غیره جامعه اقدام نموده و در نهایت تاثیرات رشد و توسعه جامعه در همه بخش های فعال بر رشد و توسعه قضایی نیز متجلی خواهد شد و این مقوله امکان پذیر نخواهد بود، مگر در سایه شناخت افراد جامعه از حقوق اولیه و اساسی و دیگر حقوق مدنی و شهروندی خویش که مسئولین جامعه را در راه نیل به تحقق کامل اجزای حقوق آحاد جامعه وادار به تکاپو نموده و آنها را در اجرای تکالیف قانونی خویش در برابر حقوق افراد جامعه مصمم می نماید.